

3. Krejdlin, G.E. (2002). *Neverbal'naja semiotika: yazyk tela i estestvennyj jazyk [Non-verbal semiotics: body language and natural language]* (592 p.). Moscow: Novoe literaturnoe obozrenie.

4. Serjakova, I.I. (2012). *Neverbalnyj znak kommunikacii v anglojazychnyh diskursivnyh praktikah [Non-verbal sign of communication in English-language discursive practices]* (p. 14). Kyiv: Vyd. centr KNLU.

Sources of illustrations

5. Hammett, D. (1968). *The Dain Curse* (189 p.). N.Y.: Dell Publishing Co.
6. Krantz, J. (1989). *Till We Meet Again* (580 p.). N.Y.: Bantam Books,
7. Sublett, J. (1990). *Tough Baby* (208 p.). U.S.: Penguin Books,
8. Toole, K.J. (1996). *A Confederacy of Dunces* (462 p.). N.J.: Wings Books,

**Н.В. Павлик, кандидат філологічних наук, старший викладач
кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
НПУ імені М.П. Драгоманова**

ПОВТОРИ ЯК АДРЕСАТНО-СПРЯМОВАНІ ФАТИЧНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ ПІДТРИМКИ КОНТАКТУ АДРЕСАТА

Центральний етап комунікації є найбільш тривалим у процесі спілкування та характеризується найбільшою кількістю фатичних мовленнєвих актів, оскільки мовці користуються ними протягом всього процесу підтримки комунікації. Фатичні мовленнєві акти (далі – ФМА) підтримки контакту вживаються невіддільно від інформативних мовленнєвих актів, відображаючи при цьому характер стосунків та взаємодію між адресантом і адресатом та уможлиблюючи продовження спілкування.

Адресантно-спрямовані ФМА підтримки контакту, що йдуть від адресата, часто є лише пасивними сигналами, що використовуються для підтримання

комунікативного ланцюга “стимул – реакція”, та дають адресату можливість показати адресанту, що його чують, сприймають, спонукають до продовження мовлення, а інформацію, що він передає, – переробляють та аналізують (дет. див. Павлик, 2018). Дослідження, спрямовані на вивчення таких комунікативних ходів, є *актуальними* не лише в лінгвістичному, а й в дидактичному плані, оскільки мають практичне застосування у перекладацькій діяльності, а також на заняттях з практики мови для навчання діалогічного мовлення.

Мета розвідки полягає у визначенні й описі окремого різновиду фатичного мовленнєвого акту, а саме лексико-семантичних повторів адресата, що вживаються з метою підтримки контакту зі співрозмовником на центральному етапі комунікації. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких *завдань*: 1) виокремити граматичні різновиди повторів як ФМА підтримки контакту на центральному етапі вербальної взаємодії між комунікантами; 2) виявити та описати лексико-семантичні характеристики повторів, що відображають оцінні реакції мовця.

Наукові результати. Повтор, як зазначає Н.Ю. Шведова, є “побудована за правилами розмовної мови репліка, що виражає експресивно забарвлену реакцію на сказане, має в своїй структурній основі різні елементи словникового складу першої репліки та підпорядковується її формі” (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *І брехню. – І брехню...;...наслухатись п'яної твоєї правди! Далі! – Ага – п'яної!* Таким чином, варто розглянути граматичні особливості ФМА-повторів та лексико-семантичне наповнення, що відображає експресивно-емотивну оцінку мовця.

Лексико-синтаксичні повтори, або ФМА підтримки контакту адресата за допомогою повторення останніх реплік чи слів адресанта, відносимо до граматико-структурного способу підтримки контакту зі співрозмовником, оскільки вони повторюють структуру та словниковий склад попереднього висловлювання (Чхетиани, 1987), наприклад: (англ.) – *Hungarian. – Hungarian!; – A young woman wants to see you, sir. – A young woman! What does she want?;*

(укр.) – Чув?! – **Чув**; – А з нашого життя одноманітні, безідейні; флірт – і більш нічого. – **Одноманітні, аж нудить, безідейні; флірт – і більш нічого...**

Структурною основою таких одиниць завжди є повторення елементів словникового складу першої репліки (Шведова, 1956). Беручи за основу класифікацію Н.Ю. Шведової, виділяємо такі різновиди реплік-повторів, які були зафіксовані в досліджуваному матеріалі:

1) *повторюється одне слово* зі складу попередньої репліки, наприклад: (англ.) – ... *but also the culture they bring.* – **Culture!**; – *Don't oppose it, father, please! I've always wanted to earn my own living.* – **Living! Living!**; (укр.) – *А, певно, його підхопили хвилі й гойдають десь у морі.* – **Море, море, море!...**;

2) *повторюється словосполучення*, або ж *прійменниково-іменникове словосполучення*, наприклад: (англ.) – *You've no right to turn on me now and refuse to do your duty as a daughter.* – **My duty as a daughter!**; (укр.) – *Хоча тепер драми зі сучасного нашого життя нема, все більше переводні.* – **Переводні, всі переводні**; – *Як вийдеш заміж зараз же за кого-небудь там, приміром, то вони простять тобі, ще й придане добре дадуть, – пару волів, корову, овечат там і грошей на весілля, щоб значиться, гріх твій покрити; тільки щоб після шлюбу і не смердіти тут, щоб і духу вашого не було!* – **Щоб духу...**;

3) *повторюється предикативна основа* першої репліки (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *Куди? Ху! Від совісти, як і від своєї тіні, не втечеш.* – **Не втечеш!**; – *Горілка – ласий напитек; а, окрім того, вона звеселяє дух і надає одваги чоловікові і смілості...* – *О, ще й як надає!*

Слово або словосполучення можуть повторюватися в тій же формі, що в першій репліці: (укр.) – ...*разом усе; і мій спектакль – фарс, скінчився!* – **Ваш? Скінчився!**; або ж можуть змінювати “свою форму, в деяких випадках можлива заміна словом з тим же коренем” (Шведова, 1956), наприклад: (укр.) – *Й сам не знаю...трудно то, трудно; якось усе не випада...* – **Ох! Не випада... і не випаде!**; – *Ви артист, ви благородний чоловік, у вас чула душа й серце, ви розумієте чужі страждання, як свої!...* – **О, розумію, розумію.**

Повтори, що використовуються адресатом, можуть складатися не тільки зі слів та словосполучень, що їх вживає адресант. Так, були зафіксовані репліки-повтори, що доповнюються або граматично поширюються другорядними членами речення, тобто адресат, підтримуючи розмову з адресантом, виражає свою думку, додає ще якусь інформацію, наприклад: (англ.) – *Yes, I imagine there must have been a frightful waste of time. Especially women's time.* – **Oh, waste of life, waste of everything**; (укр.) – *На-половину; я мужа не бачу пів року, а тут прикована тільки обов'язком матері... – О, обов'язок матері – приятний обов'язок: він над усім панує в жіночому серці, для нього все можна в жертву принести, все віддати!*

Фатичні мовленнєві акти повтори виражають різноманітні експресивні, оцінні відповіді на те, що було сказано раніше (Шведова, 1956; Чхетиани, 1987).

За дослідженнями Т.Д. Чхетіані, повтори наділені позитивними емоціями (Чхетиани, 1987). Фактичний матеріал аналізу дав змогу визначити такі емоції: 1) захоплення: (укр.) – *Доволі. Зате я восени вашу голову оливою гарно помастю.* – *Ха-ха-ха! Олифа – еті да! Корошо!..*; 2) схвалення та запевнення: (англ.) – *I wouldn't do it again for the same money.* – **The same money!**; (укр.) – *Ви мене вчіть, то я вже буду як слід, по-мужичому, коли вам хочеться... – Хочеться!; – Не прикрутить. Годі! Урвалася панам нитка. – Урвалася;* 3) здивування: (англ.) – *You've no right to turn on me now and refuse to do your duty as a daughter.* – **My duty as a daughter!** (укр.) *Здається, дядько Терешко. – Уже й здається!*

Окрім ФМА-повторів з позитивними оцінками, були зафіксовані також і повтори для вираження негативних емоцій та переживань, зокрема: 1) гніву, роздратування, наприклад: (англ.) – *Oh, sir, don't let him lay a charge agen me for a word like that. You ...* – **Charge! I make no charge!**; – *Oh! ma'am, please, Miss, I want to go home.* – **She wants to go home--she wants to go home!**; (укр.) – *Добрий вечір, Луне Луничу! Сьогодні приймають дуже добре. – Приймають, приймають! На чорта мені їх прийом?*; 2) несхвалення: (англ.) – *I don't want*

to be accused of stealing. – Stealing! You shouldnt have said that, Eliza; – You must have frightened her. – Frightened her! Nonsense!

Висновки. Таким чином, сигнали повторення, що вербалізуються шляхом відтворення деяких або всіх елементів попередньої репліки адресанта, вважаємо граматико-структурним способом підтримки вербальної комунікації на центральному етапі спілкування. ФМА-повтори дають можливість адресату підтримати контакт, засвідчити адресанту свою увагу до нього, проявити свою зацікавленість у продовженні спілкування та, в той же час, виразити позитивні або негативні емоції чи оцінки. **Перспективи** подальших досліджень вбачаємо у можливості визначення та зіставлення динаміки фатичних мовленнєвих актів на матеріалі інших неблизькопоряднених мов.

Список використаних джерел

1. Павлик, Н.В. (2018). *Комунікативна та структурно-семантична організація фатичних мовленнєвих актів в англійській та українській мовах (на матеріалі драматичних творів кінця XIX – початку XX століть)* (Автореф. дис. канд. філол. наук. НПУ імені М.П. Драгоманова).
2. Чхетиани, Т.Д. (1987). *Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации (на материале английского языка)* (с. 146). (Дис. канд. філол. наук. Киев).
3. Шведова, Н.Ю. (1956). К изучению русской диалогической речи. Очерки по синтаксису русской разговорной речи. Реплики-повторы. *Вопросы языкознания*. № 2. (сс. 69–71).